

BEVER

Stamboekno.: 177

– ex Tornado II, Anne, Houten Klaas

Bouwjaar: Onbekend, mogelijk omstreeks 1770*Opdrachtgever*: Waarschijnlijk Mintje Wouters, Sneek*Huidige eigenaar*: Dhr en mw Van der Velde-Rijnders, Oosterhout**Historie**

Deze boeier gaat door voor het oudste pleziervaartuig van Nederland en zou nog uit de achttiende eeuw stammen. Wij hebben reeds gezien (par. 3.2.1), dat zijn toenmalige eigenaar, Mintje Wouters, meelhandelaar te Sneek, de bekende hardzeilerij in 1777 bij Oude Schouw won. Uit handen van prins Willem V persoonlijk mocht hij de door deze uitgelopen prijs, bestaande uit een zilveren vleugel, tuigje, vlag en wimpel, in ontvangst nemen. Of Mintje Wouters de zeilwedstrijd won met de “Bever” of met een ander schip, daarover bestaan verschillen van mening. De hier weergegeven historische bijzonderheden betreffende de “Bever” ontleen wij aan Halbertsma’s gedenkboekje bij de 150ste Sneeker Hardzeildag¹¹, aan de door de laat negentiende-eeuwse eigenaar Yke Wouda opgetekende zeilherinneringen¹⁷⁷ en aan het artikel van Vorstman in *Spiegel der Zeilvaart*¹⁷⁸. Wat de vroegste historie betreft heeft de journalist S.J. van der Molen erop gewezen¹⁷⁹ dat de zeilpartij bij Oude Schouw door Gedeputeerde Staten van Friesland was uitgeschreven voor jachten *welke voor Liefhebberij worden gehouden*. Er was sprake van *eene Zeijl Parthij voor Spiegeljachten*. F.N. van Loon deelt in zijn eerder vermelde boekje uit 1820¹⁸⁰ (pag. 73) mee dat het jacht en de prijs toen in bezit waren van B. Alring te Sneek, schoonzoon van Mintje Wouters.

Volgens Yke Wouda was de “Bever” toen zijn vader hem omstreeks 1866 kocht al ongeveer honderd jaar oud; hij zou dus omstreeks 1770 gebouwd zijn. Evenals een zusterschip de “Otter”, zou de “Bever” ooit te IJlst van stapel zijn gelopen. Beide schepen waren geheel ingericht op het vervoer van lijnkoeken. Ze waren dus bedoeld als bedrijfsvaartuig en hadden dan ook een veel zwaardere, hoekiger bouw dan de latere plezierboeiers, die Eeltje Holtrop van der Zee en tijdgenoten in de negentiende eeuw tot stand brachten. De schepen ontleenden hun namen aan bij het roer omhoog klimmende kunstig in hout uitgesneden waterdieren, waarvan de bever reeds sinds het midden van de achttiende eeuw in Nederland uitgestorven is. De

Woutersen bezaten molens en beurtveren te Sneek; een uit een pakhuis aan de Singel te Sneek afkomstige gevelsteen uit 1770 met de afbeelding van een molen wordt bewaard in het Fries Scheepvaart Museum. De "Bever" (en de "Otter") waren dus zeker geen *jachten welke voor Liefhebberij worden gehouden* en ook geen spiegeljachten. Het blijft dus dubieus of de "Bever" inderdaad aan de zeilpartij van 1777 heeft deelgenomen, hoewel dit niet onmogelijk is.

De "Bever" en de "Otter" werden in de volgende (negentiende) eeuw veelvuldig bij wedstrijden ingezet, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de negentiende-eeuwse deelnemerslijsten van de Sneeker Hardzeildag. Deze zijn, met lacunes, vanaf het jaar 1847 bewaard gebleven en te raadplegen in het Fries Scheepvaart Museum. Wij vonden zowel de "Bever" als de "Otter" herhaaldelijk vermeld en wel:

- de "Bever" in 1847, 1859 en 1863 op naam van G.D. Simon, Sneek/Leeuwarden,
- in 1867, 1881, 1882, 1883 en 1885 op naam van N.J. Wouda, Sneek,
- in 1897 op naam van M. ten Cate, Sneek;
- de "Otter" in 1847 op naam van Jan B. Wouters, Sneek,
- in 1867 op naam van R.J. Feenstra, Sneek
- in 1879 op naam van J.R. Feenstra, Sneek.

Uit verslagen in de *Sneeker Courant* van 1865, 1869, 1870, 1874, 1880 en 1886 weten wij dat ook in de jaren waarvan geen deelnemerslijst is bewaard gebleven, de "Bever" deelnam aan de Sneeker Hardzeildag. Het jaar 1865 was voor de zeilvereniging heel bijzonder door het feit dat prins Hendrik (de Zeevaarder) speciaal met zijn jacht "Watergeus" de Zuiderzee was overgestoken om de hardzeilende schepen op het Sneekermeer gade te slaan. Hij deed dat aan boord van de boeier "Bever", die toen nog eigendom was van de heer Simon. Na afloop van de wedstrijd wenste de prins ook de prijsuitreiking bij te wonen en nam welwillend op zich de prijzen en premiën aan de winnaars uit te reiken, zoals de *Sneeker Courant* vermeldde.¹⁸¹

De "Bever" heeft ook vaak deelgenomen aan de wedstrijden van "Oostergoo". Hoewel het verslagenboek van deze vereniging tot 1882 geen jachtnamen noemt (zie par. 3.2.2), vonden wij de naam van de eigenaar G.D. Simon uit Leeuwarden daarin terug in alle jaren van 1857 tot en met 1865. Geen wonder, want de heer Simon, provinciaal directeur der directe belastingen te Leeuwarden, was lid en zelfs bestuurslid van "Oostergoo". Doordat het verslagenboek wel prijswinnaars vermeldt, blijkt de "Bever" bij "Oostergoo" zeer succesvol gevaren te hebben: Simon wint in de jaren 1857, 1858, 1859,

Zilveren scheerhout, mastwortel en vlaggestokknop, beschikbaar gesteld door Prins Willem V, gewonnen door Mintje Wouters met de "Bever" tijdens een hardzeilpartij bij Oude Schouw, 4 september 1777.

Foto: Fries Sch. Mus.

Boeier "Bever" van Nico Wouda, omstreeks 1890; de eigenaar (voorop) met een groot aantal familieleden en vrienden.

Foto: Yke Wouda

Nogmaals een familiefoto aan boord van de "Bever", uit dezelfde tijd.

Herk.: Verz. Fries Sch. Mus.

Gouden medaille gewonnen door Yke Wouda met de "Bever", 20 juni 1892.

Herk.: Verz. Fries Sch. Mus.

“Bever” van H. Halbertsma omstreeks 1918 met schipper Jan Kuipers; zichtbaar het heden niet meer aanwezige snijwerk op kluisbord, beretand en henebalk.

Herk.: F. D. Halbertsma

1862 en 1863 de (eerste) prijs in zijn klasse en in 1861 de premie (tweede prijs). De naam van de eigenaar van de “Otter” vonden we niet terug in het verslagenboek van “Oostergoo”.

In Sneek namen beide schepen ook deel aan het admiraalzeilen dat in deze stad naast het hardzeilen van oudsher populair was en dat bij feestelijke gelegenheden werd beoefend. Halbertsma¹¹ vermeldt in zijn boekje de samenstelling in 1868 van een vloot van drie eskaders, waarin meezeilden zowel de “Otter” van J.H. Feenstra als de “Bever” van N.J. Wouda. De “Bever” was toen juist in het bezit van de Sneeker meelhandelarenfamilie Wouda gekomen, aanvankelijk Nicolaas Jurjen Wouda, later diens zoon Yke. Overigens had Feenstra met de “Otter” in 1864 ook al meegedaan en wel als schout-bij-nacht.

Uit het bovenstaande is af te leiden wie in een groot deel van de negentiende eeuw de eigenaren

van de “Bever” waren. Halbertsma vermeldt nog dat Wouda in de tachtiger jaren de uitneembare laadluiken van de “Bever” liet vervangen door een vaste roef, waardoor het jacht het karakter van een echte plezierboeier verkreeg. Zoals hierboven uit de opsomming van wedstrijddeelnames al bleek, was Nico Wouda een fervente wedstrijdzeiler. Hij trok zelfs naar Amsterdam om deel te nemen aan de wedstrijden op het IJ; in 1880 en 1885 staat hij vermeld in de deelnemerslijsten van de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roeivereeniging. Volgens een verslag in de *Sneeker Courant* behaalde de “Bever” daar zelfs een eerste prijs. Uit de Woudajaren zijn een aantal prachtige foto's bewaard gebleven. Daarvan zijn er enkele hier gereproduceerd. Vermeld dient zeker te worden de wedstrijd op 20 juni 1892 op het Sneekermeer, gezamenlijk georganiseerd door de Zeilverenigingen “Sneek” en “Oostergoo”, ter gelegenheid van het vierdaagse bezoek

dat de (toen) twaalfjarige koningin Wilhelmina met haar moeder koningin-regentes Emma in dat jaar aan de provincie Friesland bracht. De "Bever" van Wouda veroverde daarin als eerste prijs een gouden medaille, uitgelooft door koningin Wilhelmina en in haar tegenwoordigheid overhandigd aan de stuurman/eigenaar Yke Wouda. Volgens Vorstman¹⁷⁸ had de "Bever" ongeveer vijftig jaar eerder ook al een grote overwinning behaald. Op de Hardzeildag van 1866 won hij een zilveren theekistje, beschikbaar gesteld door Prins Hendrik (de Zeevaarder); stuurman was ditmaal Bouke Kamstra, de knecht van Nico Jurjen Wouda. Volgens Halbertsma¹¹ was het echter de boeier "Hermina" van G.H. ter Horst die toen deze prijs won.

Over de historie in de twintigste eeuw weet Vorstman het volgende te vertellen. Ten gevolge van het economisch slechte getij viel aan het einde van de negentiende eeuw de belangstelling voor het zeilen met ronde jachten sterk terug (zie ook par. 3.2.3). Dat was niet alleen het geval in Sneek maar ook bij "Oostergoo". Dit bracht Yke Wouda ertoe de "Bever" te verkopen; zelf schafte hij zich een comfortabeler modern jacht aan. De nieuwe eigenaar, J. Velsink te Sneek, exploiteerde een verhuurbedrijf.²³⁵ De "Bever" ging daarmee een vrij lange periode als verhuurschip tegemoet. Velsink behield hem maar kort. Al in 1903 kwam hij in handen van de Amsterdammer C. van de Wetering, die hem ligplaats gaf bij de werf van de Gebroeders Van de Wetering in Delfshaven. Ook dat duurde niet lang. In 1906 werd de "Bever" weer verkocht, nu aan het verhuurbedrijf van Jan Meinders in Dordrecht. Het lot van een verhuurschip is veelal kwetsief, vaak betekent het het begin van het einde: noodzakelijk onderhoud wordt niet meer gegeven en de toestand gaat snel achteruit; zo ook bij de "Bever". Gelukkig werd hij in 1908 opgemerkt door de heer H.J. Kalt te Leeuwarden, directeur van de Noord-Friese Lokaalspoorweg Maatschappij. Bij hem kwam hij weer in goede handen. Op de werf van Strikwerda te Stavoren kreeg hij een grote opknappbeurt. Het hout van de romp bleek nog in uitstekende staat te zijn.²³⁶ Er kwamen nieuwe zeilen en nieuwe mast. In het jaar 1913 vonden we de "Bever" van H.J. Kalt in het verslagenboek van "Oostergoo" als deelnemer in een wedstrijd in een groot veld 'Boeiers, bestuurd door Heeren liefhebbers' met wel acht concurrenten: "Njord" van Boltjes uit Leeuwarden, "Stânfries" van Wegener Sleswijk uit Lemmer, "Aaltje Johanna" van Tadema uit Sint Jacobiparochie, "Albatros II" van de KRZV 'De Maas' uit Rotterdam, "Kikker" van Olivier uit Amsterdam, "Constanter" van Halbertsma uit Grouw en "Mimi" van Andreae uit Sneek.

"Bever"; voormalige roerversiering, thans in het Nederlands Scheepvaart Museum te Amsterdam.

Foto: Coll. Ned. Sch. Mus.

De heer Kalt overleed in 1917 en omdat zijn zonen het huis uit waren moest de weduwe de boeier verkopen. Hij werd nu eigendom van de Sneeker boterhandelaar Herrius Halbertsma, grootvader van de latere conservator van het Fries Scheepvaart Museum. Deze liet bij Hylke van der Zee het gehele bovendek en de kajuit nieuw aanbrengen. Ook het roer met de gesneden bever werd weer fraai geverfd en verguld. De toenmalige boeierknecht, Jan Kuipers, wist Vorstman hierover nog sterke verhalen te vertellen.¹⁷⁸ Slechts enkele jaren later was Halbertsma door ziekte gedwongen de "Bever" weer te verkopen; hij stierf in 1920. Op 13 juli van dat jaar werd openbaar verkocht¹⁸⁴ ... *den uitstekend onderhouden en in prima staat verkerenden boeier "De Bever", beste zeiler, groot 10 ton (6 slaapplaatsen) met ruime kajuit, W.C., kleerkast, veel berging, ruimen stuurstoel, grootzeil en 5 fokken, 2 zonnententen en nachttent met lichtluiken en volledige inventaris.*

De nieuwe eigenaar werd H. van Essen te Amsterdam en op diens naam komt de "Bever" inderdaad voor in het Nederlandsch Jachtregister (Bijlage B nr 11). Al direct in 1921 vinden we de "Bever" van Van Essen als deelnemer aan de Kaagweek, waar hij tweemaal een tweede prijs behaalt.³⁵

Behalve de "Bever" verschenen aan de start de "Rana" van Jongejan, de "Albatros" van Bokma en de "Frans Naerebout" van Bernhard. Van Essen verkocht de boeier waarschijnlijk al in 1922. Vorstman¹⁷⁸ weet namelijk te melden dat in 1922 een (tot nu toe) onbekend gebleven eigenaar het oude roer met omhoogklimmende bever verkocht aan de heer E. Crone te Bergen, omdat hij geld nodig had voor een nieuw roer. De heer Crone schonk dit roer later aan het Scheepvaartmuseum te Amsterdam.

Hierna is er een klein hiaat in de rij van eigenaren. In 1934 kocht de heer C.L.W. Ruysch te Aerdenhout van scheepswerf Gebr. De Vries in Aalsmeer een boeier, die hij de naam "Tornado II" gaf. Hij voer er vrij veel mee op de Mooie Nel en het IJsselmeer, maar moest hem door tijdsgebrek na enige jaren weer van de hand doen. Door bemiddeling van de havenmeester van de Haarlemse Jachtclub werd de boeier in 1937 verkocht aan W. Terpstra te Broek in Waterland, Fries van origine, die enkele jaren eerder een scheepswerf in genoemde plaats was begonnen. Toen hij met zijn vader de boeier in Haarlem kwam ophalen, herkende deze onmiddellijk in de nieuwe aanwinst de "Bever" van Wouda. Ook de moeder van Terpstra bevestigde dit toen zij 's avonds in Broek in Waterland arriveerden, en zij

kon het weten, want zij was in haar jeugd vaak aan boord van de boeier geweest. De "Bever" die geen bever meer op het roer had, kreeg van Terpstra een nieuwe naam, "Anne". Kort na de aankoop zette Terpstra de boeier in het ijzer, want, zoals hij Vorstman toevertrouwde: ... *ik heb in de tijd dat ik bij mijn vader op zijn tjalk voer zoveel moeten pompen, dat ik het niet meer voor mijn plezier wilde doen.*

Veertig jaar bleef de "Anne" in het bezit van de familie Terpstra. Zij maakten er vele zeiltochten mee. Nog vóór 1940 werd op zo'n tocht over het IJsselmeer en de Friese wateren een bezoek gebracht aan Sneek, waar Yke Wouda kort voor zijn overlijden zijn oude boeier nog een keer terugzag. Bij de oprichting van de stichting Stamboek Ronde en Platbodempjachten werd de "Anne" direct aangemeld en hij komt inderdaad voor in de eerste schepenlijst.⁵

In 1977 biedt Terpstra de boeier te koop aan. Tijdens de bezichtiging door de heer Vorstman toonde de heer Terpstra de inhouten, die hij er zelf had ingezet met gebruikmaking van gezond sloophout uit zijn vaders tjalk. De koop werd gesloten en Vorstman werd eigenaar. Aanvankelijk herstelde hij de naam "Bever"; deze werd later echter veranderd in "Houten Klaas". Nadat besloten was tot een grondige restauratie, werd de boeier eind 1979 overge-

"Bever" van R.M. Vorstman, ingeblikt, 1977.
Herk.: R.M. Vorstman

bracht naar de werf van Bültjer in Ditzum aan de monding van de Eems in Duitsland. De restauratie nam in totaal vijf jaar in beslag. Daarna werd nog een nieuwe dieselmotor ingebouwd. Met het gerestaureerde schip bracht de familie Vorstman diverse malen haar vakanties door op het IJsselmeer.

Na enige jaren viel het besluit het schip te verkopen. Een symposium in 1989 over het behoud van oude schepen in het Nederlands Scheepvaartmuseum was aanleiding het schip naar Amsterdam over te brengen. Daar werd het spontaan gekocht door de heer David Proctor, woonachtig in

"Bever" van David Proctor, jachtwerf Verras te Walsjoorden; de opbouw van de huid is duidelijk zichtbaar. Foto: D. Proctor

"Bever", overzicht,
Foto: M. Vermeulen

Rochester (Engeland). De heer Proctor was verbonden geweest aan het National Maritime Museum te Greenwich. Zijn grote belangstelling voor de Nederlandse ronde en platbodemjachten werd reeds vóór de oorlog gewekt aan boord van zijn ooms boeier, destijds "Miclou" geheten, tegenwoordige naam "De Dageraad" (par. 8.13). De heer en mevrouw Proctor brachten vakanties door in Nederland aan boord van de "Bever", zoals de boeier weer werd genoemd. Jaarlijks onderhoud vond plaats op de werf van Verras in De Paal (Zeeuws-Vlaanderen). In 1998, bij de viering in Heeg van het 30-jarig bestaan van het Comité Regionale Friese Reünie, tevens de 25e Regionale Reünie, was de "Bever" een van de vier admiraalsschepen, met daarnaast de "Lytse Bever" (boeier 1820), de "Njord" (Fries jacht 1867) en "De Jonge Minne" (fjouweracht 1887).

In de zomer van 2000, onderweg op een tocht van Zeeland naar het noorden, overleed de heer Proctor door een hartstilstand. Zijn weduwe liet het bestuur van de Stichting Stamboek weten de boeier bij voorkeur in Nederland te willen verkopen. Vrij spoedig meldden zich de heer en mevrouw Van der Velde-Rijnders uit Oosterhout. De "Bever" kreeg nu ligplaats in Drimmelen, in de jachthaven waar ook de boeier "Mientje" zijn thuishaven heeft.

Samenvattend waren dus de opeenvolgende eigenaren van de "Bever", voor zover bekend,

1777	Mintje Wouters	Sneek	Bever
± 1820	B. Alring	Sneek	Bever
1847 – 1866	G.D. Simon		
	Sneek/Leeuwarden		Bever
1867 –	N.J. Wouda	Sneek	Bever
– 1899	Y. Wouda	Sneek	Bever
1899 – 1903	J. Velsink	Sneek	Bever
1903 – 1906	G. van de Wetering		
	Amsterdam		Bever
1906 – 1908	J. Meinders	Dordrecht	Bever
1908 – 1917	H.J. Kalt	Leeuwarden	Bever
1917 – 1920	H. Halbertsma	Sneek	Bever
1920 – 1921	H. van Essen	Amsterdam	Bever
1922 – 1934	onbekend		
1934 – 1937	C.L.W. Ruysch	Aerdenhout	Tornado II
1937 – 1977	W. Terpstra		
	Broek in Waterland		Anne
1977 – 1990	R.M. Vorstman	Landsmeer	Houten Klaas
1990 – 2000	D. Proctor		
	Rochester (GB)		Bever
vanaf 2000	J. v.d. Velde en N. Rijnders		
	Oosterhout		Bever

Technische gegevens

Hoofdafmetingen

– Lengte over de stevens	8,83 m
– Grootste breedte over de berghouten	3,22 m
– Holte op het grootspant	1,40 m
– Diepgang	0,61 m
– Zeiloppervlak: grootzeil + fok	44,0 m ²
– Kluiver, c.q. halfwinder	n.a.

Bijzonderheden

- kielbalk hoog 6,5 cm
- rond grootspant
- V-vormig, licht gekromd vlak opgebouwd uit 6 verloren gangen
- vlaktilling 10°
- 4 van steven tot steven doorlopende huidgangen boven de ronde kimmen
- vrij steil staande voorstevens zonder botteloef
- geen houtsnijwerk
- smal roer bekrond met eenvoudige leeuw

Opmerkingen

Sommigen betwijfelen nog steeds of het bestaande schip inderdaad de oude "Bever" van Wouda is. Er gaan geruchten dat het na Van Essen in handen van waterpadvinders zou zijn gekomen. Nadat de heer Crone het oude roer had gekocht zou het schip zijn gesloopt. Inderdaad had dr H. Halbertsma foto's van de sloop van een oude boeier in zijn bezit, in de veronderstelling dat dit het schip van zijn grootvader zou zijn geweest. De heer Spits weet echter te vertellen¹⁸⁵ dat de heer Terpstra het roer in het scheepvaartmuseum in Amsterdam zeer nauwkeurig heeft gemeten. De onderlinge afstand van de vingerlingen klopt exact met de afstand van de hengsels van de achterstevens van zijn boeier; zelfs de slijtage daarvan kwam onderling overeen. Het is dus zeer waarschijnlijk dat de "Anne" van Terpstra inderdaad de oude "Bever" is. Trouwens, als dat niet zou zijn, dan zou de afkomst van het huidige schip een groot mysterie blijven.

De constructie waarbij het (ronde) vlak is opgebouwd uit zes vlakdelen die verloren gaan tegen de onderste huidgang (zie foto) is bij boeiers ongebruikelijk en mogelijk niet oorspronkelijk. Gezien de lengte zijn voor- en achterschip betrekkelijk laag, wat het schip, van oorsprong een vrachtvaarder van de Friese binnenwateren, ongeschikt maakt voor ruw buitenwater.

"Bever", stuurkuip, nieuw roer bekrond met leeuw.

Foto: M. Vermeulen